

Muğlalı Ali ve Divançesi

Ali of Muğla and His Diwance

Elanur

MİNDİVANLI

Bilim Uzmanı, Erzurum, Türkiye
e-mail: elanur_23_89@hotmail.com

Bu makale, 2022 yılında tamamlanan *Muğlalı Ali Divançesi* başlıklı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi/Received: 19.05.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 30.06.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Elanur MİNDİVANLI
elanur_23_89@hotmail.com

Atrf /Cite this article:
Mindivanlı, E. (2023). Muğlalı Ali ve Divançesi. *ETÜT Dergisi*, 6, 59-72.

This article checked by

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Öz

Osmanlı Devleti'nin siyasi ve sosyal açıdan önemli değişimler yaşadığı 19. yüzyıl, hiç şüphesiz edebî alanda da büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir yüzyıldır. Bu değişimler kuşkusuz olarak toplumun var olduğu her bir alanı özellikle edebiyat sahasını da etkilemiştir. Bu dönemde edebiyat, önceki yüzyılın bir tekrarı olmaktan öteye gidememiştir. Bu dönemde edebî anlamda niteliğin düştüğü ve bir önceki yüzyılda yaşamış şair ve ediplerin tekrar edildiği; nicelik açısından şair sayısında ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Yine bu yüzyılda âşık tarzı söyleyiş, şehirlerde gelişen halk dili ve de dîvân tarzı söyleyişin birleşmesi ile ortaya çıkan Mahallileşme Akımı'nın iyice revaç bulduğu gözlenmektedir. 19. yüzyılda, Mahallileşme Akımı'nın adı sanı bilinmeyen temsilcilerinden biri de Çaylıoğlu Muğlalı Ali'dir. Edebiyat tarihlerinde ve tezkirelerde hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Muğlalı Ali'nin 19. yüzyılda yaşadığına tanıklık eden yegane eseri Divançe'sidir. Divançe'sindeki biyografik kayıtlardan hareketle hakkında bilgi edinilebilen Muğlalı Ali'yi merkeze alan bu makalede, Muğlalı Ali'nin Divançesi'nden hareketle onun hayatına, edebî şahsiyetine ve Divançe'sinin şekil özelliklerine değinilecek; şiirlerinden bazı örnekler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Muğlalı Ali, Âşık Edebiyatı, Hayatı, Divançe.

Abstract

The 19th century, in which the Ottoman Empire experienced significant political and social changes, was undoubtedly a century of great change and transformation in the literary field. These changes have undoubtedly affected every area of society, especially literature. In this period, it is observed that the literary quality decreased, and the poets and literati of the previous century were repeated; however, there was a significant increase in the number of poets in terms of quantity. In 19th century, it is observed that the Localization Movement, which emerged with the combination of minstrel style discourse, folk language developed in the cities, and diwan style discourse, became more popular. In this century, one of the unknown representatives of the Neighborhoodization Movement is Çaylıoğlu Muğlalı Ali. The only work of Muğlalı Ali, about whom there is no information in literary histories and tezkires, which testifies that he lived in the 19th century, is his Diwance. In this article, which focuses on Muğlalı Ali, about whom information can be obtained from the biographical records in his Diwance, Muğlalı Ali's life, literary personality, and the formal characteristics of his Diwance will be discussed, and some examples of his poems will be presented.

Keywords: Ali of Muğla, Minstrel Literature, Life, Divance.

Giriş

19. yüzyıl, Osmanlı sahasında siyasi ve hukuki olarak köklü değişimlerin meydana geldiği bir yüzyıl olmuştur. Bu değişimler kuşkusuz olarak toplumun var olduğu her bir alanı özellikle edebiyat sahasını da etkilemiştir. Bu dönemde edebiyat, önceki yüzyılın bir tekrarı olmaktan öteye gidememiştir. Şairler orijinal olmaktan uzak, yapmacık bir üslubu benimsemişlerdir. Yine bu dönemde divan şiirinde etkili olan Mahallileşme Akımı devam ederken âşıklar da divan edebiyatının etkisi altında aruz ile şiirler yazmaya yönelmişlerdir. Bundan ötürü âşıklar, aruz ve heceyle karışık şiirler kaleme almışlardır. Bu dönemde yaşamış olup ve divançesi ile adından haberdar olduğumuz şairlerden biri de Muğlalı Ali'dir.

Çeşitli kaynaklardan yapılan araştırmalara rağmen kendisine ait herhangi bir biyografik bilgi bulunamayan Ali'nin hayatı hakkında edinebildiğimiz bilgiler, Divançe'sine dayanmaktadır. Eserin sonunda yer alan 1259/1843-4 tarihi ve oğlu Edhem'in 1275/1858-9 yılında doğumu üzerine kaleme aldığı manzumedan hareketle onun 19. yüzyılda yaşadığını düşünmekteyiz. Bu bilgelere ek olarak onun Muğlalı olduğu bilgisine de yine Divançe'den ulaşmaktayız. Hayatına dair bu iki unsurdan başka onun hayatı hakkında herhangi bir malumat bulunmamaktadır.

Muğlalı Ali'nin Divançe'si Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu 18660 numarada bulunmaktadır. Bu nüsha dışında başka bir nüshası bulunmayan bu eser, sosyolojik açıdan olduğu gibi edebî anlamda da dönemine ışık tutmaktadır. Bu makalede söz konusu nüshadan yola çıkarak Ali mahlasıyla şiirler kaleme alan Çaylıoğlu Muğlalı Ali'nin hayatına, edebî şahsiyetine ve şiirlerinin biçim özelliklerine değinmeye gayret edeceğiz.

1. Hayatı

19. yüzyılda yaşadığını düşündüğümüz Ali'nin hayatı hakkında yaptığımız araştırmalara rağmen kaynaklarda herhangi bir biyografik bilgiye ulaşamadık. Onun hakkında malumat sunan yegâne kaynak Divançe'sidir ve biz de buradan hareketle Muğlalı Ali'nin biyografisine dair bazı malumatlara ulaşıyoruz.

Divançe'deki şiirlerde bulunan ibarelere dayanarak şairin adının Ali, lakabının ise Çaylıoğlu olduğunu şu beyitten öğreniyoruz:

Şöhretim Çaylıoğlu 'Alî'dir benim

Baħr-i muħiṭe karışan ırmağ meskenim (94/2)

Şair, Muğlalı olduğunu yine bir başka dizesinde şu şekilde ifade etmektedir:

Mevlidimden su'âl idenler hele

Mevlidim livâ-i Menteşe'de diyâr-ı Muğla (94/1)

Muğlalı Ali'nin 18 Safer 1275/21 Eylül 1858 tarihinde Edhem adında bir oğlunun dünyaya geldiğini kaleme almış olduğu şiirindeki dizelerden öğrenmekteyiz:

Hüdâ'nın verdiği zât-ı mübhemiñ

Ṭıfl-ı nâzeninim diyu ad verdiğim Edhem'iñ

Velâdet etdiği eyyâmı demisiñ

Yetmiş beş senesi mâh-ı şaferü'l-hayriñ

On sekizinci günü dünyâya gelüp

Sitâre hâ-yı gîsû-dârîñ zuhûr vaḫti

Ali'nin hayatına dair edinebildiğimiz bilgiler Divançe'deki bu birkaç dizeden ibarettir. Müellif nüshası olduğunu tahmin ettiğimiz Divançe'nin sonunda yer alan temmet kaydında bulunan 125/1843-4 tarihinden yola çıkarak onun 19. yüzyıl şairi olduğunu ileri sürebiliriz. Fakat bu tarihi ferağ kaydı olarak değerlendirdiğimizde şairin oğlu için kaleme almış olduğu şiirdeki tarihle bir tezat oluşmaktadır. Bu sebeple ferağ tarihine ihtiyatla yaklaşmakla beraber her iki tarih de Muğlalı Ali'nin 19. yüzyıl şairlerinden olduğuna işaret etmektedir. Şiirleri muhteva ve şekil açısından incelendiğinde Ali'nin düzenli bir medrese eğitimi görmediği fakat tasavvuf kültürüne ait unsurlara aşina olduğu ileri sürülebilir.

2. Edebi Şahsiyeti

19. yüzyıl şairi olduğunu düşündüğümüz ve kendisi hakkında biyografik ve bibliyografik eserlerde hiçbir malumat bulamadığımız Muğlalı Ali'nin edebi şahsiyetini yine Divançe'sinden yola çıkarak ortaya koymaya çalışacağız.

Muğlalı Ali'nin içinde bulunduğu dönem, Osmanlı Devleti için en kritik ve en problemlidir. Bu kritik dönemde Osmanlı Devleti bir yandan Batı karşısında mevcudiyetini korumaya çalışırken diğer yandan da Batı'dan gelen düşünce sistemlerinin etkisinde kalarak hem siyasi hem de sosyal açıdan bazı değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Bu değişim ve dönüşümler hiç şüphesiz ki edebiyat alanında da kendisini göstermiştir (Artun, 2014: 201; Şentürk, 2016, 613). Nitekim kaynaklar bu dönemin Türk edebiyat tarihinde şekil ve muhteva açısından ciddi değişim ve dönüşümlere sebep olduğunu ifade etmektedir (Artun, 2014: 200). Bu dönemde aynı zamanda divan edebiyatında Mahallileşme Akımı artarken, âşık şiiri divan edebiyatı etkisine daha fazla girerek halktan ve halk zevkinden uzaklaşma eğilimi göstermeye başlamıştır (Artun, 2014: 201; Kaya, 2014: 90). Bu yüzyıldaki âşıklar, daha çok Âşık Ömer ve Gevherî etkisinde kalarak aruz ölçüsünü, divan şiiri nazım şekillerini daha çok kullanmaya başlamışlardır. Bununla ilişkili olarak yazılan şiirlerde Arapça ve Farsça kelime ve terkip kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmektedir (Artun, 2014: 200). Bu durumu Ali'nin Divançe'sinde de görmek mümkündür. Nitekim Muğlalı Ali, hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde halk diline yakın bir üslupla benimserken aruzla yazdığı şiirlerinde Arapça-Farsça kelime ve tamlamaları yoğun bir şekilde kullanmıştır. Şiirlerinde genellikle dinî konulara yer veren Ali'nin zaman zaman hikmetli şiirler söylemeye gayret ettiği ve insanlara çeşitli nasihatlerde bulunduğu görülmektedir. Şu şiirler onun şiir üslubuna örnek olarak sunulabilir:

Ceddile cehd ide sülük ide gör bunda

Gider kıalmaz bak bu fırsat elde

Şoñra pişmân olmağ ne fâ'ide anda

Yüri nihânî bir gence olagör mâlik (52/5)

Tutarsıñ cânla ' Âlî bu pendî

Bu pend ile bulur göñlüñ murâdı

Deryâya irer bulan âb-ı Fırâtı

Aldanma fenâ dünyâya dil verme (30/9)

Bunlarıñ yüzi şuyına ' afv ide cürmüm Kirdgâr

Çünkü hasbe'l-beşer işledim cürm ü cinâyet bî-şumâr (108/7)

Mürîd oldur mu'în oldur bu derde andadır dermân

Ehl-i derdiñ derdine şanma dermânı hekim ider (48/3)

Ali, her ne kadar bir âşık edebiyatı şairi edasında şiirler kaleme almış olsa da bazı şiirleri onun bir tekke şairi olduğuna işaret etmektedir. Eser dikkatli bir şekilde incelendiğinde Muğlalı Ali'nin tasavvufi bir yönü olduğu da aşikârdır. Fakat onun hangi tarikata bağlı olduğu yahut şeyhinin kim olduğu hakkında Divançe'sinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte bir sufi edasıyla tasavvufi terimleri şiirlerinde kullandığını belirtmek gerekir. Bu terimler şiirlere bir derinlik katmayıp ikincil bir anlam dünyasına işaret etmemektedir. Aşağıdaki şiirler onun tasavvufi neşvesini gösterir mahiyettedir:

Diler vahdet bahârını bu keşretle şitâ ider

Diler bir zemherîr içre hemân ' ayn-ı bahâr ider (48/1)

Vahdeti keşretde bulan eylemez ' âşıka ziyân

İns ü ciniñ mañlûbdur işbu ' ilmiñ gâyeti (55/3)

Tutanlar râh-ı Hâk' da dâmen-i pîri

Erişdi menzile kalmadı geri

Ki pîrsiz kaç' olunmaz bu menâzil

Pîr eteğin tutanlar niçün kâldı geri (58/1)

Ali'nin, klasik anlayışa yakın ürünler vermeye gayret etmesine rağmen bu husus da çok başarılı olamadığı; çoğu zaman bir şairden beklenmeyecek anlam, kafiye ve vezin hatalarına düştüğü görülmektedir. Bu durum bizlere Divançe'nin müellif hattı ve belki de müsvedde nüsha olabileceğine işaret etmektedir. Zira bu yüzyılda âşıkların birçoğu okuryazardır nitekim bu âşıklar aynı zamanda eski geleneğe bağlı şiirler terennüm ederek âşıklık geleneğini sürdürmeye devam etmişlerdir (Artun, 2014: 201). Bu noktada Ali'nin Divançe'sindeki eksiklerin yahut var olan şekli kusurların varlığı onun tam bir medrese eğitimi alamamış olmasından kaynaklıdır denilebilir. Çünkü eseri incelediğimiz zaman hem hece hem de aruz ile yazılan şiirlerde kullanılan ölçü ve kafiyelerde ciddi hatalar bulunmaktadır. Yine yer yer şiirin kendi içerisinde ölçülerin değiştiğini yahut her beyit ya da mısra da belli bir ölçüde sabit kalınmadığını görmekteyiz. Tüm bunlar dönemin diğer şairleri ile kıyaslandığında Ali'nin usta bir şair olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Divançe ile ilgili diğer bir husus ise manzumelerde görülen doldurma kelimelerin çokça yer alması, şiirlerdeki vezin değişiklikleri ve kafiye kusurları Ali'nin irticalen şiirler söyleyen bir halk şairi olabileceğine de işaret etmektedir. Fakat bu hususta kat'i bir şey söylemek pek mümkün görünmemektedir.

Tüm bu gözlemlerimizden yola çıkarak Ali'nin gerek klasik edebiyat sahasında gerekse halk edebiyatı sahasında iyi bir şair olarak kabul edilemeyeceğini belirtmek gerekir.

3. Divançe'nin Şekil Bilgisi

Divançe' de aruz ve hece ölçüsü bir arada kullanılmıştır. Eserde bulunan 109 şiirin 43'ü aruz ile yazılmış iken 10'u hece ölçüsü ile yazılmıştır. *Divançe'* deki 56 şiir ise ölçüsüz olarak kaleme alınmıştır.

Divançe' de 6 farklı aruz kalıbı kullanılmış olup bunlardan en çok kullanılan vezin, Hezec bahrinin en yaygın kalıbı olan *Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün*'dür. Bu vezin *Divançe'* de 31 farklı şiirde kullanılmıştır. Aruz ile yazılan şiirler çoğunlukla kendi içinde tutarlı olmayıp çeşitli kusurları ihtiva etmektedir. İmale ve zihaf gibi aruz kusurlarının yanı sıra fazla yahut eksik hece kullanımından ötürü çoğu zaman vezin aksamalarına rastlanmaktadır. Bu aksaklıklar kimi zaman tamir edilmekle beraber çoğu zaman aksaklıkların tamir edilmesi mümkün olmamaktadır. Örneğin *Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün / Mefâ'ülün* aruz kalıbıyla yazılan şiirin ilgili beytinin ilk mısraının son tefilesinde iki hecenin fazla olmasından dolayı vezin aksamaktadır:

Deryā-yı vaḥdetde ğavvās olanlar dürr-i ma‘ rifet şaḳlar

Vīrānede bulunan cānā genc-i bī-pāyān şaḳlar (3/5)

Divançe' de hece ölçüsüyle yazılmış olan şiirlerde genel itibarıyla 7'li, 8'li, 11'li, 16'lı kalıpları kullanılmıştır. Fakat hece ölçüsü ile yazılan şiirlerin durumu da aruz vezni ile kaleme alınan şiirlerden pek farklı değildir. Hece ölçüsü ile kaleme alınmış şiirlerin hece sayılarında da -tıpkı aruzdaki gibi- tam bir tutarlılık görülmeyip eksik ya da fazla hece kullanıldığına tesadüf olunmaktadır. Örneğin aşağıdaki şiirde ilk 6 dörtlük, 8'li hece ölçüsü ile yazılmışken bu manzumenin son 3 dörtlüğü 11'li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Şiirlerde karşımıza çıkan kusurlardan bazıları şöyledir:

8'li hece ölçü ile yazılmış olan bu şiirin son mısraı 11 heceden meydana gelmektedir.

Ki küllü men ‘ aleyhā fān

Ḥaber verdi bize Ḳur’āñ

Ki gerçektir buña inan

Aldanma fenā dünyāya dil verme (30/4)

Yine 11'li hece ölçüsü ile yazılmış olan şiirin üçüncü mısraı 12 heceden oluşmaktadır.

Keselim ‘ ırķını nefis-i bed-ḥ‘āhiñ

Bildirelim ruḥa ‘ ilmin Allāh’ñ

Ḥaydin ala bu gönül meşel bir şāhiñ

Böyle bir tevḫiñ refiḳ et bize (75/2)

Makalede sadece birkaçını örnek olarak verdiğimiz bu eksiklikler/fazlalıklar yahut vezin hataları eser boyunca devam etmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak Çaylıoğlu Muğlalı Ali'nin, şiirlerinde daha çok anlamı ön planda tutarak şiirler yazmaya gayret ettiğine yahut ilhama önem vererek irticalen şiirler söyleyen bir şair olabileceğine işaret etmektedir.

Ahengin ve Türk şiirinin en önemli iki unsuru olan kafiye ve redif kullanımında, Ali'nin hem aruzla hem de heceyle yazdığı şiirlerinde çok da başarılı olmadığı görülmektedir. Nitekim şiirlerinde kafiye ve redif kullanımını çoğu zaman göz ardı edip redif ile kafiye yaptığı görülmektedir. Kafiyenin çoğu zaman manzumenin tamamında bir tutarlılık arz etmediği de dikkat çeken bir diğer husustur. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Ali'nin kafiye hususunda da pek başarılı olmadığını ifade etmek gerekir. Örneğin, aşağıya aldığımız beyitlerde sadece redif üzerinden kafiye yapıldığı görülmektedir:

Ḳarabāđ ittişālinde çayrlar sebze-zār olmuş

Gönül ‘ aşķ-ı ilāhīde bugün āşüfte-ḥāl olmuş (13/1)

Yā İlāhī yaḳ beni ‘ aşķ u maḥabbet nārına

Tā maḥabbet ile bulam toğrı yol dergāhına (76/1)

Hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerde Muğlalı Ali, çoğunlukla tam ve zengin kafiye kullanmıştır. Kullanılan kafiye çeşitleri yer yer aksamakta yahut şiir içinde değişkenlik göstermektedir. Şairin zaman zaman bir şiirin içinde hem tam hem de zengin kafiye kullandığı; tıpkı aruz ile yazdığı şiirlerindeki gibi redif ile kafiye oluşturduğu görülmektedir.

Divançe' de kullanılan nazım şekilleri ise gazel, mesnevi ve terci-i benddir. *Divançe*, klasik tertibin dışına çıkarak 4 beyitlik bir gazelle başlamıştır. Gazellerin konu itibarıyla dinî içerikli olup türü itibari ile tevhit ve münacat olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte na't ve çeşitli konular üzerine yazılmış gazelleri de bulunmaktadır. *Divançe'* de bulunan aşağıdaki şiir tevhit türüne örnektir:

Ḥudādır mebde-i 'ālem hüve'l-Evvel hüve'l-Āḥir
Ḥudādır maḳşad-ı ādem hüve'l-Bātin hüve'z-Zāhir

Eger enfüs eger afāk görünen oldurur bir baḳ
Saña senden açılsa bāb hüve'l-Bāhir hüve'l-Ḳāhir

Kimiñdür görünen yüzler ki bu yüzde gören gözler
Ḳamu gözler anı özler hüve'l-Nāzir hüve'l-Manzūr

İdüp sālikleri irşād vişāli ile kıldı şād
Elemlerden idüp āzād-ı hüve'l-Ḳādir hüve'l-Maḳdūr

Kimiñdür görülen işler kimiñdür bunca cünbüşler
Ki her yüzde işin işler hüve's-Sātir hüve'l-Mestūr

Bu 'Ālī kemtere iḥsān iden oldur Ġani Sübhān
Ki iḥsānı cümleye şâyān hüve'l-Ġāfir hüve'l-Maḡfūr

*Divançe'*deki 71 numaralı şiir ise na't türüne bir örnektir:

Rāh-ı Ḥaḳ'da reh-nümādır sālikleriñ rüşengeri
Dil levḫiniñ şayḳalıdır ehl-i dilin himmetleri

Tut dāmenin 'aşıklarıñ kıl ḥidmetin şadıklarıñ
Ma'nevi Mi'rāc'a yoldur şadıklarıñ şoḫbetleri

Her kim irer bu şoḫbete vuşlat bulur hem firḳate
Vāşıl olup ol ḥazrete dā'im olur rütbeleri

...

Muştafā'nıñ varışları dā'im açık dergāhları
Her kim gelür bu meclise şâyāndır ni' metleri

Ehl-i diller şoḫbetinden dūr olma 'Ālī dem-be-dem
Bunlar durur ehl-i kerem yār eylemez yārānları

*Divançe'*de vezinsiz olarak yazılmış bir Elifnâme bulunmaktadır:

Elif İlāhī cümlemin ma'būd sensin ey Ḥudā
Be Bir üç ḥāke iḥsān eylediñ bunca 'aṭā

Te Tövbesini ḳabül ḳıl saña 'āşiniñ şehā
Şe Şenā vü rahmed ü bī-ḥad sañadır ey pür 'aṭā

Cim Cemāli pākiñi ḳılam 'aşıklardan cüdā
Ḥa Ḥabībiñ ḥürmetine baḳma cürmin 'aşıḳıñ

.....

Ye Yarın meskenimiz kılma ol livā³-i şāh gününden cüdā
Çün yaratdñ anı kıldñ zāt-ı pāke aşınā

*Divançe'*de çeşitli edebî sanatlarla da rastlanmaktadır. Ali, şiirlerinde en fazla teşbih ve iktibas sanatlarını kullanmakla beraber yer yer telmih sanatına da başvurmuştur. Kullanılan edebî sanatlarla ilgili örnekler şöyledir:

Ali, kendini bülbüle benzeterек cevri ü cefadan bülbül gibi feryat ve figan ettiğini dile getirmiştir.

Fiğān etmez mi bülbüller gülistāne erişdikde
Ki bir şūrīde bülbül-veş ‘aceb efgāne düşdüm ben (17/4)

Bir başka beyitte ise Ali, âşıkların pervane gibi ateş etrafında dönmesini istemiş ve kendisini aşk oduna atan bülbüle benzetmiştir.

Pervāne-veş dönsün dönen yansun bu nāre cān u ten
Bülbül gibi ‘aşk odına ‘Ālī yanarsñ gel berü (21/4)

Ali, iktibas sanatı ile salikin “Küllī şeyéin hĀlikün” ayetinin rehberliğinde seyr ü sülük etmesini ve bu geçici olan dünyaya aldanmayıp sonsuz olana sığınmasını öğütlemek üzere kullanmıştır (Yılmaz, 2013: 393):

Küllī şey’in hĀlikün hakimin giyüpdür sĀlikā
Gel gel fenāya eyleme beķāya eyle ilticā (36/2)

Ali bir başka beyitte ise nākıs iktibas ile nākıs iktibas yapılarak Allāh’a gönülden bağı olan aşğın Allāh tarafından korunacağını dile getirmiştir (Keleş, 2013: 27):

HĀğ’ı cāndan seven ‘āşık gece gündüz unutmaz hīç
Ki *lā-ħavfun* ‘aleyhimle kılar ĥağ bunları iħfāz (42/4)

*Divançe'*deki bir diğeri sanat ise iade sanatıdır:

Küllī şey’in ĥāliķun ĥükümün giyüpdür sĀlikā
Gel gel fenāya eyleme beķāya eyle ilticā

İlticāsı ism-i HĀğ olsa [e]ger bir meskenin
Meskeni olsa ‘aceb mi dünyāda dārü’l-beķā

4. Muğlalı Ali Divançesi’nden Örnek Şiirler

1

Mefāī³ lün / Mefā³ ilün / Mefā³ ilün / Mefā³ ilün

1 Gönül bir dem karar etmez ĥayāl-i yāre düşdüm ben
İçüp cām-ı ezel ‘aşkı yanar bir nāre düşdüm ben

Bu keşret ‘āleminde şandılar sevķ u ticāretde

Bu sevķ u mağrifet içre ‘ aceb bir kâre düşdüm ben

- 3 Meferrler muħakķıklar Ĥudâ ‘ ilminde ‘ âcizdir
Bu ‘ ilm-i ma‘ firet içre ‘ aceb bir ĥâle düşdüm ben

Fiğân etmez mi bülbüller gülistâne erişdikde
Ki bir şūrīde bülbül-veş ‘ aceb efgâne düşdüm ben

- 5 Açılmış ĝonceler gördüm o yârīñ bāğ-ı ĥüsnünde
Anıñçün her seherler nâle vü efgâne düşdüm ben

Ėamu eşyâ sürüp yüzler o dergâha seherlerde
Anıñçün cinsi mişli yok devâsız derde düşdüm ben

- 7 Ėalan deryâ-yı ĥayretde bulur mı ĥiç kenâr ‘ Ālī
Anıñçün ĥa‘ rı yok deryâ-yı bī-pâyâne düşdüm ben (5a/17)

2

Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün / Müstef ilün

- 1 Cennet içinde cennete girmek dilerseñ gel berü
Gülzâr içinde gülşene irmek dilerseñ gel berü
- Cennet seniñ cânıñdurur gülşen seniñ göñlüñdurur
Ėonce senin feyziñdurur dirmek dilerseñ gel berü
- 3 Cennet saña hâzırdurur Mevlâ sanâ nâzırdurur
Dâ’im cemâli nūrını görmek dilerseñ gel berü
- 4 Pervâne-veş dönsün dönen yansun bu nâre cân u ten
Bülbül gibi ‘ aşķ odına ‘ Ālī yanarsıñ gel berü (5b/21)

3

11’li hece ölçüsü

- 1 Bilüp cürmüm ĥapuna ‘ afve geldim
Kerem eyle bizi reddetme âĥir

Sürüp yüzler bugün dergāha geldim

Kerem eyle bizi reddetme āḫir

Varan yollar saña ḫuldan ḫaḫādır

Ḫula senden gelen her dem ‘aḫādır

Bi-ḫaḫḫ-ı nūr-ı pāk-i Muḫḫafā’dır

Kerem eyle bizi reddetme āḫir

3 Çü şeyḫān eyledi fermānıñı red

Anuñçün oldu mel‘ün-ı müebbed

Bilüp Ādem suçun oldu müeddeb

Kerem eyle bizi reddetme āḫir

Yitirdi niceler yolun varlık yüzünden

Ayırdı niceler izin kāmīl izinden

Bizi ayırma sen mürḫid izinden

Kerem eyle bizi reddetme āḫir

5 Bu yolda nefis ile ḫālīm mükedder

Hidāyet ḫıl olam aña muḫaffēr

Bi-ḫakk-ı sırr-ı pāk-ı ḫāh-ı ḫayder

Kerem eyle bizi reddetme āḫir

6 Ḫılur ‘Ālī saña her dem maḫabbet

Sen et anı zümre-i merdāne hem-zād

Edüp lüḫfuñ ile her dem hidāyet

Kerem eyle bizi reddetme āḫir (6b/26)

4

12’li hece ölçüsü

1 Tefriḫa bezminde kerem olsa zamāñ

Açulur elbet ‘āḫıḫa dārü’l-emān

Bulmadım yol vaḫl-ı cānāna diyü

Olma nedāmetle ey dil peḫīmān

Anıñ meydān-ı ‘aşkında eyle cevlan
 Ki tā kim kıpasın top ile çevgāñ
 Degerini yoķ yere ħārmān şavurma
 Ele girmez cihādsız kūy-ı cānān

- 3 Gel cihād-ı ekber et emmāre nefse
 Ki maĥşerde gezersin sonra sekrān
 Arayup bul evvel bir dil düşen zamīri
 Yüzüñ sür dāmenine ‘Ālī her ān (14a/57)

5

Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün

- 1 Ĥudā raĥm eyleyüp ‘abd-ı faķırāne
 Bildirüp sırr-ı esmāyı erişirdi müsem māya

 Başıret gözünü açdı keremden ol kerem-kānı
 Neler izĥār ider Mevlā nazār kıldıķca ekvāne
- 3 Cihānde cümle mevcūdāt aña kılluķda hep dā’im
 Lisānınca ider tesbīĥ dehān aşdıķca Mevlā’ya

 Nebātāt u gerek ĥayvān gerek mūr u gerek arslan
 Ķamu tesbīĥle yeksān teveccühde o Subĥāna
- 5 Niçün ġafletdedir insān ki zıkr etmez Ĥudā ismin
 Tecelli ism-i Raĥmān’dan kılar dā’im bu ekvāne
- 6 Cān u dilden gel ey ‘Ālī Ĥudā ismini zıkr eyle
 Raĥīm ismiñ tecellisi kıılır elbette ‘uķbāya (26b/99)

Sonuç

Bu makalede Muĥlalı Alı’nın divançesinden yola çıkarak hayatı, edebî şahsiyeti ve yaşadığı dönem hakkında düşüncelerimizi sunmaya çalıştık. Eserin temmet kaydında geçen 1259/1843-4 tarihi ve oğlu Edhem için yazdığı şiirdeki 1275/1858-9 tarihinden yola çıkarak onun 19. yüzyıl şairi olduğu kanaatine vardık.

Alı’ye dair biyografik kaynaklardan hiçbir malumat bulamamıza rağmen divançede kendisi hakkında birkaç malumat vermiştir. Bu bilgiler ışığında onun Muĥla’da yaşadığını ve kendisinin Çaylıoĥlu olarak bilindiğine

ulaşabilmektedir. Bunların haricinde şahsi hayatına dair malumatlar bulunmamaktadır. Yine kendisinin edebî şahsiyetini hakkında *Divançe'*sinden hareketle yorum yapabilmektedir. Eseri bir bütün olarak incelediğimizde kendisinin çok iyi bir eğitim almadığı kanısına vardık. Buna rağmen aruz ile şiirler yazmıştır. Bu şiirlerin birçoğunda ciddi aruz kusurları bulunmaktadır. Bu durumun onun iyi bir eğitim almamasından kaynaklandığını düşünmektedir. Onun şiirlerinde tasavvufi terimlerin ve hatta ayet ve hadis iktibaslarının yoğun olması münasebetiyle bir mutasavvıf olduğu kanısındayız. Nitekim onun tasavvufi yönüne şiirlerden yola çıkarak kani olmamıza rağmen bağlı olduğu tarikat yahut şeyhi hakkında eserinde herhangi bir iz bulunmamaktadır.

Ali, aruz vezni ile yazdığı şiirlerin yanı sıra hece vezni ile yazmış şiirleri de bulunmaktadır. Bu şiirlerde de aruz vezni ile yazılmış şiirlerde olan kusurlar bulunmaktadır. Aynı zamanda hece ile yazdığı şiirlerinde bulunan doldurma sözcükler kullanması ve dönemin özelliklerini de göz önünde bulundurarak onun bir açık edebiyatı şairi olduğu öngörülmektedir. Hece ile yazdığı şiirlerinde ağırlıklı olarak din-tasavvufi özellik taşımaktadır.

Kaynaklar

- Akkuş, M. (2008). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*. Fenomen Yayıncılık.
- Artun, E. (2014). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. Karahan Kitapevi.
- Baba, S. (1998). *Tasavvuf Terimleri*. Heten Keten Yayınları.
- Canım, R. (2010). *Divan Edebiyatında Türler*. Grafiker Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (1997). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimler Sözlüğü*. Rehber Yayıncılık.
- Dilçin, C. (2004). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu.
- İpekten, H. (2014). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergâh Yayınları.
- Kaya, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimler Sözlüğü*. Akçağ Yayınları.
- Keleş, R. (2013). *Divan Şiirinde Lafzî Âyet ve Hadis İktibasları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Levend, A. S. (2018). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. Dergâh Yayınları.
- Oğuz, Öcal vd. (2015). *Türk Halk Edebiyatı*. Grafiker Yayınları.
- Onay, A. T. (2021). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Saraç Y. (2014). *Klâsik Edebiyat Bilgisi*. Gökkuşe Yayınları.
- Şentürk, A. A. & Kartal, A. (2016). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Dergâh Yayınları.
- Taşkesenlioğlu, L. (2017) Divan Edebiyatında Elifnameler ve Bilinmeyen İki Elifname Örneği. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58, 159-202.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. Kesit Yayınları.

Yazar Katkıları: Fikir-*, Tasarım-*, Denetleme-*, Kaynaklar-*, Veri Toplanması ve/veya İşlemesi*, Analiz ve/ veya Yorum-*, Literatür Taraması-*, Yazıyı Yazan-*, Eleştirel İnceleme-*

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept -*, Design-*, Supervision-*, Resources-*, Data Collection and/or Processing-*, Analysis and/or Interpretation-*, Literature Search-*, Writing Manuscript-*, Critical Review-*, Other-*

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.